

انتخاب و تلخیص: یونس باقری

مقدمه

کمیته گسترش و هماهنگی فعالیت‌های قرآنی مستقر در «دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی»، پس از اجرای طرح مطالعاتی بررسی وضعیت کانون‌های قرآن دانشگاه‌ها به این نتیجه رسید که سطح پوشش فعالیت این کانون‌ها محدود است و بخش کوچکی از جامعه دانشجویی را در برمی‌گیرد. در نتیجه، لازم است برای عمومیت یافتن فراگیری و انس دانشجویان با قرآن و شرکت آنان در فعالیت‌های قرآنی، به سراغ راهکارهایی رفت. البته با توجه به ویژگی‌های خاص شخصیتی قشر دانشجو و محیط دانشگاه باید از حرکت‌های بدون شناخت به شدت پرهیز کرد. به همین دلیل، مطالعه در وضعیت قرآنی دانشجویان به عنوان مخاطبان اصلی فعالیت‌های قرآنی دانشگاه‌ها، تصویب و پیگیری شد.

از آن‌جا که بررسی‌های به عمل آمده بیانگر خلأ پیشینه تحقیقاتی در مورد وضعیت قرآنی گروه‌های گوناگون اجتماعی و از جمله قشر دانشجو بود و انجام تحقیق مستقل ضرورت داشت، پس از جلسات متعدد، کمیته به این نتیجه رسید که طرح‌هایی در این زمینه در دانشگاه‌های کشور اجرا شود. نوشته حاضر به نتایج دو طرح که طرح اول در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران و طرح دوم در دانشگاه‌های شهر تبریز اجرا شده است، اختصاص دارد که در دو شماره تقدیم خوانندگان عزیز می‌شود.

بررسی وضعیت قرآنی دانشجویان تبریز

هدف های این دو طرح

- بررسی میزان آگاهی ها و توانمندی های قرآنی دانشجویان

- بررسی نگرش دانشجویان نسبت به قرآن و لزوم فراگیری آن

- بررسی میزان و نحوه ارتباط پاسخگویان بر قرآن

- بررسی موانع انس و ارتباط پاسخگویان با قرآن

- بررسی و اطلاع از نیازها و کمبودهای دانشجویان در ارتباط با قرآن

- ارزیابی فعالیت های قرآنی دانشگاه ها از دیدگاه دانشجویان

- ارزیابی عملکرد تشکل های فرهنگی دانشگاهی در زمینه فعالیت های قرآنی از نظر دانشجویان

چارچوب روش شناسی طرح ها

در این دو پژوهش، از روش پیمایشی یا همان «Survey Method» استفاده شده است. برای جمع آوری اطلاعات از ابزار پرسشنامه استفاده شده و جامعه آماری در طرح اول، دانشجویان دانشگاه های دولتی شهر تهران و برای طرح دوم، دانشجویان دانشگاه های دولتی و غیردولتی شهر تبریز، در مقاطع و گروه های مختلف تحصیلی بود. حجم نمونه با توجه به تعداد کل دانشجویان دانشگاه های تهران و تبریز و با استفاده از فرمول های آماری برای تعیین حجم نمونه، برای پژوهش اول ۸۴۸۷ نفر و برای پژوهش دوم ۲۵۲۴ نفر از دانشجویان بود که به روش تصادفی انتخاب شدند.

نتایج و یافته های پژوهش بررسی وضعیت قرآنی دانشجویان دانشگاه های تبریز

در زمینه میزان آگاهی ها و توانایی های قرآنی دانشجویان دانشگاه های تبریز نتایج زیر به دست آمد:

● ۴۹/۸ درصد از دانشجویان اظهار داشتند، توانایی زیادی در روخوانی قرآن (قرائت معمولی) دارند. ۸/۳۷ درصد توانایی خود را در این زمینه متوسط و ۱۰/۶ درصد کم دانستند. ۱/۱ درصد از دانشجویان نیز ابراز کردند، اصلاً روخوانی قرآن را بلد نیستند.

● از کل پاسخگویان، ۲۰/۴ درصد افراد نمونه با قرائت قرآن با حفظ اصول تجوید آشنایی زیاد و ۳۸/۶ درصد آشنایی کم داشتند. در مقابل، ۹/۷ درصد نیز هیچ آشنایی با اصول تجوید نداشتند.

● ۸/۸ درصد پاسخگویان، توانایی زیادی در قرائت قرآن با صوت و لحن را دارا بودند و ۳۰/۵ درصد ابراز کردند که با صوت و لحن اصلاً آشنایی ندارند.

● در زمینه ترجمه، ۱۶/۷ درصد دانشجویان نسبت به ترجمه قرآن توانایی زیاد و ۴۴/۶ درصد توانایی کم داشتند. ۷ درصد نیز اصلاً توانایی ترجمه قرآن را نداشتند.

● در زمینه حفظ قرآن، ۴/۷ درصد دانشجویان در مقوله حفظ قرآن فعالیت زیاد و ۶۰/۹ درصد فعالیت کم داشتند. ۱۴/۷ درصد نیز اصلاً فعالیتی در زمینه حفظ قرآن نداشتند.

● یافته ها نشان می دهند، ۶ درصد پاسخگویان در زمینه تفسیر قرآن فعالیت زیاد و ۵۱/۷ درصد فعالیت کم داشتند. ۲۷/۳ درصد نیز فعالیت و مطالعه ای در زمینه تفسیر قرآن نداشتند.

● ۹/۹ درصد پاسخگویان با مفاهیم و لغات قرآنی آشنایی زیاد، و ۵۱/۹ درصد آشنایی کم داشتند. ۹/۹ درصد نیز اظهار داشتند، با مفاهیم و لغات قرآنی اصلاً آشنایی ندارند.

● از مجموع دانشجویان نمونه آماری، ۴/۵ درصد پاسخگویان با دعاها و مضمون های قرآنی آشنایی خوبی داشتند و ۹ درصد با این دعاها و مضمون ها اصلاً آشنایی نداشتند.

● یافته ها نشان می دهند که تنها ۳/۸ درصد پاسخگویان با تحقیقات قرآنی که انجام شده و یا در حال انجام شدن هستند، آشنایی کافی داشتند. از مجموع پاسخگویان، ۲۶/۶ درصد با این تحقیقات اصلاً آشنا نبودند.

● از میان کل افراد نمونه، ۲/۴ درصد دانشجویان با نشریات و مجلات قرآنی آشنایی داشتند و به مطالعه آن ها می پرداختند و ۵۶/۱ درصد نیز اصلاً ارتباطی با نشریات و مجلات قرآنی نداشتند که تفاوت معنی داری را در این میان مشاهده می کنیم.

● در زمینه خطوط قرآن، ۱۱/۲ درصد افراد نمونه زیاد سعی کرده بودند که قرآن با خط عثمان طه را قرائت کنند و از میان کل پاسخگویان، ۳۵/۶ درصد اصلاً با قرآن خط عثمان طه آشنایی نداشتند.

● در زمینه استفاده از نرم افزارهای رایانه‌ای قرآن، تنها ۳/۳ درصد دانشجویان از این امکانات بهره می بردند و ۶۸/۷ درصد افراد نمونه از نرم افزارهای رایانه‌ای قرآنی استفاده نمی کردند.

● از یافته های دیگر تحقیق این که ۷/۹ درصد پاسخگویان، با سرودهای قرآنی و توشیح آشنایی زیادی داشتند و ۲۸/۳ درصد اصلاً از این گروه ها اطلاع نداشتند.

● در ارتباط با آشنایی با اصول و قواعد زبان عربی، نتایج نشان می دهند که ۲۳/۴ درصد دانشجویان با اصول و قواعد زبان عربی زیاد، ۳۴/۱ متوسط، ۳۴/۴ کم آشنایی داشتند و ۷/۲ درصد دانشجویان اصلاً در این زمینه آگاهی نداشتند.

● در زمینه کمک گیری دانشجویان از قرآن در مباحث علمی و فرهنگی و مذهبی و امور زندگی، ۱۱/۷ درصد دانشجویان بیان کرده اند که از قرآن در امور گوناگون زندگی زیاد، ۳۳/۸ متوسط و ۴۰/۹ کم کمک می گیرند. ۸/۲ درصد دانشجویان این کار را اصلاً انجام نمی دهند.

● از یافته های دیگر تحقیق این است که از مجموع پاسخگویان تنها ۳۳/۹ درصد دانشجویان تاکنون قرآن را به طور کامل قرائت کرده اند و در مقابل ۵۶/۳ درصد هرگز کل قرآن را قرائت نکرده اند و برخی بدون پاسخ گذاشته اند.

نتایج بررسی میزان و نحوه ارتباط دانشجویان دانشگاه های تبریز با قرآن

● یافته ها نشان می دهند که دانشجویان از راه های گوناگون شامل: خواندن، تبرک، استخاره، مطالعه، ترجمه، گوش دادن به رادیو قرآن و نوار قرآن، حضور در جلسات، مطالعه تفسیرهای مجلس ترجمه، و حفظ،

کم و بیش با قرآن ارتباط برقرار می کنند. در میان افراد نمونه، گزینه «خواندن قرآن» بیشترین امتیاز و گزینه «حفظ قرآن» کمترین امتیاز را به خود اختصاص دادند.

● در زمینه احساس دانشجویان در هنگام شنیدن صوت قرآن می توان گفت که بیشترین امتیاز را دانشجویان نمونه آماری به ترتیب به عبارت «احساس آرامش می کنم» و عبارت «احساس نشاط معنوی می کنم» و کمترین امتیاز را به «یاد مجلس ختم می افتم» و «احساس خاصی ندارم» اختصاص داده اند.

● در زمینه میزان تلاوت قرآن در طول یک ماه، بیشترین درصد (۴۸/۲) متعلق به گروهی است که در طول ماه کم تر از ۲۰ آیه قرآن را تلاوت می کنند.

● نتایج تحقیق نشان می دهند که بین جنسیت با میزان تلاوت قرآن در ماه، تفاوت معنی داری وجود ندارد.

● بین گروه های سنی و میزان تلاوت قرآن در ماه تفاوت معنی داری وجود دارد. به این ترتیب که ۳۰/۴ گروه سنی ۱۸-۲۲ ساله، ۲۳/۴ گروه ۲۷-۲۳ ساله، ۱۸/۳ گروه ۲۲-۳۲ ساله و ۲۷/۹ گروه ۳۹-۳۳ ساله در ماه بیش تر از چهل آیه قرآن می خوانند. همچنین، به ترتیب ۴۵/۱، ۲۵/۴، ۵۳ و ۶۳/۶ درصد گروه های سنی ذکر شده در ماه کم تر از ۲۰ آیه قرآن می خوانند.

* نتایج بررسی موانع انس و ارتباط دانشجویان دانشگاه های تبریز با قرآن، به طور مختصر در جدول شماره یک آمده است.

● نتایج به دست آمده از جدول نشان می دهند که بیش تر دانشجویان یعنی ۷۰/۵ درصد «رفتار غلط و نامناسب برخی دست اندرکاران امور قرآنی» را یکی از موانع اصلی انس دانشجویان با قرآن دانسته اند. (جدول شماره دو)

● یافته ها نشان می دهند که بیشترین امتیاز به ترتیب به موضوعات: اخلاقی و عرفانی، علمی، سیاسی و اجتماعی و کمترین آن به موضوعات فلسفی اختصاص دارد.

جدول (۱)

میزان موافقت دانشجو با منابع (درصد)	میزان مخالفت دانشجو با منابع (درصد)	عنوان های مواع انس دانشجویان با قرآن
۲۶/۹	۳۷/۶	۱. احساس عدم نیاز
۱۵/۴	۶۷	۲. عدم آشنایی کافی با قرآن
۱۳	۶۰/۶	۳. استفاده ابرازی از قرآن
۳۲/۴	۳۴/۳	۴. به روز نبودن منابع قرآنی
۱۵/۴	۵۹/۹	۵. عدم طرح مباحث علوم قرآنی به روش های علمی
۲۵/۴	۵۷/۱	۶. حجم زیاد برنامه درسی و کمبود فرصت
۲۰	۵۳/۲	۷. سابقه و ذهنیت منفی از آموزش و ترویج قرآن در مدرسه
۱۶/۲	۶۲/۲	۸. عدم درک مفاهیم قرآن
۱۹/۲	۶۰/۶	۹. عدم وجود تبلیغات مناسب
۹/۴	۶۸/۳	۱۰. ناتوانی مربیان قرآنی دانشگاه در استفاده از شیوه های جدید تدریس
۱۸/۸	۶۱/۵	۱۱. نداشتن زمینه مناسب خانوادگی
۷/۴	۷۰/۵	۱۲. رفتار غلط و نامناسب برخی دست اندرکاران امور قرآنی
۳۰	۳۸/۶	۱۳. عدم وجود منابع کافی
۱۴/۹	۵۵/۲	۱۴. عدم وجود خلاقیت در محافل قرآنی
۱۴/۲	۵۵/۳	۱۵. عدم استفاده از شیوه و روش های هنری برای طرح و اشاعه علوم قرآنی

جدول (۲)

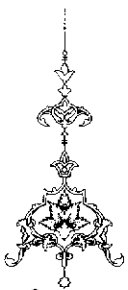
یافته ها		موضوعات مطرح شده در قرآن (که برای مطالعه دانشجویان مفید و مناسب هستند)
امتیاز پائین (درصد)	امتیاز بالا (درصد)	
۲۶/۸	۱۴/۹	۱. فلسفی
۲۱/۴	۳۳/۴	۲. علمی
۲۰	۲۰/۸	۳. تاریخی
۲۴/۷	۲۰/۷	۴. هنری
۲۴/۵	۳۳/۱	۵. اخلاقی و عرفانی
۴۲	۲۳	۶. عقیدتی و احکام
۲۹/۴	۲۹/۸	۷. سیاسی و اجتماعی

* نتایج پژوهش در زمینه ارزیابی نقش نهادهای گوناگون در روند آشنایی دانشجویان با قرآن، به طور مختصر در جدول شماره سه آمده است.

یافته ها		نهادهای آموزش دهنده قرآن
امتیاز پائین (درصد)	امتیاز بالا (درصد)	
۳۵/۱	۲۰	۱. خانواده
۳۵	۲۱/۶	۲. مدرسه
۴۱	۶/۴	۳. رادیو و تلویزیون
۴۱	۸/۳	۴. کانون های قرآن
۳۸/۳	۷/۲	۵. جلسات قرآنی هیأتی
۳۸/۲	۹/۷	۶. مساجد

● یافته های جدول نشان می دهند که از کل دانشجویان نمونه آماری ۲۱/۶ درصد به آموزش قرآن در مدرسه بالاترین امتیاز و ۴۱ درصد به آموزش قرآن از طریق کانون های قرآن و رادیو و تلویزیون پائین ترین امتیاز را اختصاص داده اند.

جدول (۳)

فصل قرآن

۱۵

دوره دوم، شماره ۶، پاییز ۱۳۸۳